

Pernille Hermann. *Mnemonic Echoing in Old Norse Sagas and Eddas*. Memory and Medieval North, vol. 1, Berlin: De Gruyter, 2022. v–xiii, 262 s.

Boken *Mnemonic Echoing in Old Norse Sagas and Eddas* av Pernille Hermann, docent vid Aarhus universitet, inleder en ny serie som enligt förordet ägnas åt "scholarship which applies memory studies to the Viking and Medieval periods, in particular, in Scandinavia, as well as in other culture areas of northern Europe historically connected to the Nordic world". Syftet med serien är att undersöka "the place of memory (writ large, in such acts as commemoration, memorialization, oblivion, and so on) and the nature of interpreting, presenting, and re-envisioning the past as inscribed in the substantial materials from the pre-modern northern world" (a.a.). Redaktörerna för serien är Jürg Glauser, Pernille Hermann, Stephan A. Mitchell och Lena Rohrbach. Den är utgiven av De Gruyter i Berlin.

Ursprunget till den fornländsk litteraturen – särskilt de isländska sagorna – har länge debatterats. På 1800-talet trodde man att sagorna åtminstone till viss del var baserade på muntlig tradition, men med den så kallade "isländska skolan" under första hälften av 1900-talet hävdades det att de var verk av författare, och sökandet efter deras författare började på allvar. Till exempel lägger förorden till serien Íslensk fornrit ner mycket energi på att söka efter verkens författare. På 1960- och 1970-talen vände sig amerikanska forskare, ledda av Theodore M. Andersson, till nya teorier om muntlig tradition och visade att mycket i framställningen i de isländska sagorna påminde om hur berättelser och legender hade förts vidare från person till person tills de skrevs ner. Denna nya syn på sagornas ursprung fick snart fäste vilket Lars Lönnroths bok, *Njáls saga. A Critical Introduction* (1976), är ett bra exempel på. Lönnroth var under en tid docent vid University of California, Berkeley. De amerikanska forskarna menade dock också att sagorna även var influerade av annan medeltida europeisk litteratur, som Carol J. Clover beskriver i *The Medieval Saga* (1982).

Runt sekelskiftet började de nya "Memory Studies" göra sig gällande inom det nordiska forskningsområdet. Forskarna bakom serien Memory and the Medieval North har varit aktiva inom detta område, bland annat genom redigeringen av *Handbook of Pre-Modern Nordic Memory Studies*:

Bragason, Úlfar. 2025. Rec. av Pernille Hermann. *Mnemonic Echoing in Old Norse Sagas and Eddas*. *Scripta Islandica* 76: 181–184. <https://doi.org/10.63092/scis.76.62947>
ISSN 0582-3234 (tryckt); ISSN 2001-9416 (digitalt)

© Úlfar Bragason (CC BY)

Interdisciplinary Approaches, som publicerades av De Gruyter i två volymer 2019. Omkring åttio forskare bidrog till arbetet, vilket visar att "Memory Studies" har fått ett starkt fotfäste inom området. Pernille Hermann, en av redaktörerna för *Handbook of Pre-Modern Nordic Memory Studies*, använde redan "Memory Studies"-metoder i sin doktorsavhandling och har sedan dess publicerat ett flertal artiklar i ämnet. Det är därför passande att en bok skriven av henne är den första i serien.

Boken är indelad i fem kapitel, och har vidare en teoretisk inledning och ett avslutande kapitel, under titlarna "Memorizing by Way of Books", "Imageries", "Technologies", "The Senses" och "Buildings and Seatings". Pernille Hermann säger i inledningen till boken att den är avsedd att visa "that a culture based on memory constituted an important context for the literature that was written in the North, particularly in Iceland, in the high Middle Ages." Boken är också avsedd att argumentera för att "resource of memory, and the principles and technologies that were used to enhance it, influenced the literature of that time" (s. 2). Genom att hänvisa till exempel i medeltida nordisk litteratur visar hon att bevarandet och överföringen av kunskap ofta baserades på minnet och att många drag i texterna troligen kan spåras till de minnestekniker som författarna, deras källor och deras publikum / läsare kände till. Som bokens titel antyder hämtar Hermann sina textexempel från både dikter och sagor, och de utgörs av författarinskott, karaktärernas ord, beskrivningar av miljön och bostäderna och till och med sittplatsernas arrangemang. Hermann gör inte heller någon skillnad på om verken är översatta eller ursprungligen skrivna på fornnordiska, utan påpekar att idéer om minne i texterna lika gärna kan vara av utländskt ursprung. Hon betonar också att det inte finns något likhetstecken mellan minne (*memory*) och muntlig trädning (*orality*) – hennes avsikt är att diskutera "how memory was talked about in the medieval Norse world, how it functioned and what the devices that helped people to enhance their memory looked like. This focus leads into areas that concentrate upon, for instance, notions of storage and construction, respectively, as well as on such key features as spatiality, visibility, orderly organization and so on" (s. 7–8). Det nya som Hermann bidrar med är att beskriva idéer om minne under medeltiden och sätt att minnas så bra som möjligt. Hon säger: "Here I suggest that stories in the texts are created from, or in dialogue with, mnemonic structures and grids, and that such mind-constellations helped the authors – not only to remember – but also to invent and organize narratives." (s. 18) Minnet var avgörande för poesi och berättande under medeltiden.

Pernille Hermann noterar specifikt att författarbegreppet var annorlunda

under medeltiden än det är idag under upphovsrättens era, eller som hon säger: "Essentially, the term 'author' can refer to the one who rewrote a text, a scribe, a copyist, a redactor or a compiler." (s. 16). Endast i ett fåtal fall förknippas isländska prosatexter med ett författarnamn, eftersom människor verkar ha varit mer upptagna med att skapa litteratur än att tillägna sig den. Det är just minnets roll i litterär produktion som Hermann diskuterar.

Hermann använder dock sina exempel främst för att visa "memory as a structure", hur minnet bevarar, hur det som behöver kommas ihåg organiseras och att det därmed är det som kommuniceras snarare än dess innehåll. Hon visar bland annat hur idén om *Askr Yggdrasils* gjorde det lättare att organisera och minnas hedendomens mytologiska värld och hur kartor kunde hjälpa till att komma ihåg kunskap om världens struktur. Hon är därför intresserad av enskilda exempel på minnestekniker och hur tecken på dem framträder i litterära verk, inte av hur kulturellt minne skapas och utvecklas och hur det påverkar grupper och nationers och maktsystems identitet, dvs. vad som ansågs minnesvärt och bevarat.

Pernille Hermanns bok visar att hon anser att "Memory Studies" kan klargöra mycket för forskare inom området medeltida nordiska studier. Skillnaden mellan fakta och fiktion i medeltida texter har länge varit en debattfråga. Även om Hermann inte anser att minnesstudier löser hela problemet i detta avseende, menar hon att de bidrar med "a third option, namely that medieval texts do not only represent fact and fiction, but also memory." (s. 189). Hon menar dock att betoningen på *minne* drar uppmärksamheten till skönlitteratur snarare än historia. Denna slutsats hör dock ihop med det att boken varken diskuterar genealogi eller lagtexter, vilka var grunden för det isländska medeltida samhället och som naturligtvis baserades på långtidsminnet hos dem som utövade juridik, såsom Snorri Sturluson och Sturla Þórðarson. Deras juridiska knep i tvisterna om kontrollen över Staðarhóll i Dalir, som beskrivs av Sturla i *Íslendinga saga*, visar tydligt minnets kraft i samhället. För att göra det lättare för människor att komma ihåg lagar och genealogi var dessa just bland det första som skrevs ner på 1100-talet. Tvister och vittnesmål är också de mest uppenbara exemplen på minnets roll, både förr och nu.

Det är en sak att känna till tekniken och metoden, en annan att använda den. De som har diskuterat förhållandet mellan muntlig trädning och skrivande har i själva verket varit mer intresserade av vad som minns än av sätten att minnas, vilket Pernille Hermann diskuterar. I vittnesmål behöver trovärdiga vittnen erhållas för att berätta sin historia, men när det kommer till kritan är det vittnets berättelse snarare än metoden att minnas, eller att få

vittnet att minnas, som avgör utgången. Sturla Þórðarson vinner över sin farbror Snorri i tvisterna om kontrollen över Staðarhóll genom att få muntlig fullmakt angående äganderätten till herresätet från Páll Hallsson, som var av Staðarhóls-släkten.

Boken är utgiven på engelska och är tydligt avsedd för en bred läsekrets, inte bara dem som är väl insatta i medeltida nordisk litteratur. Den är väl-skriven men något repetitiv. En lång bibliografi visar att författaren har sökt brett. Boken är minutiöst genomarbetad in i minsta detalj. Namnregister, textregister, handskriftsregister, ämnesregister och bildregister ingår.

Úlfar Bragason

Stofnun Árna Magnússonar í íslenskum fræðum

ORCID-iD 0000-0001-6872-752X